

מבשר טוב

סעודה ג' פרשת דברים

"בין המצרים" תשע"ד

א

בפסוק "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב"

וידוע הכלל מחז"ל כל מקום שנאמר "ואלה" מוסיף על הראשונים, "אלה" פוסל את הראשונים, ויש לבאר א"כ מה שייך בדברי משה אל ישראל ענין של פסל את הראשונים הרי ודאי כל התורה כולה מפי השם יתברך ניתנה ובודאי אינו פוסל הראשונים ח"ו, וא"כ יש לבאר הכוונה באומרו "אלה".

עוד יש לבאר דהנה בדרך כלל נאמר בפסוקים וידבר משה אל בני ישראל וכדומה ואילו כאן נכתב "אל כל ישראל" ויש לבאר כוונתו בהדגישו אל כל ישראל, [וכבר עמד בזה בסה"ק נועם אלימלך יעו"ש].

ובהמשך הפסוק בעבר הירדן במדבר בערבה וכו' וברש"י כתב בזה [ד"ה אלה הדברים]: "לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל" עכ"ל.

ומבואר בזה דמשה רבינו ע"ה בא בזה לרמז לישראל על כל המקומות שחטאו בהם כדי לעוררם וליתן להם מוסר על כך, ואמנם סתם את הדברים והזכירם רק ברמז מפני כבודם של ישראל.

ויש לעיין שהרי מצינו הרבה מקומות שמשה רבינו ע"ה היה מדבר אל בני ישראל בלשון תוכחה גדולה ולא ברמז כלל וכדמצינו לעיל בפרשת מטות כאשר דיבר אל בני גד ובני ראובן עד כדי שקרא להם "תרבות אנשים חטאים" ודיבר אתם קשות ולא רק ברמז, וא"כ מדוע דוקא כאן כאשר בא להוכיח את עם בני ישראל קודם מיתתו לא דיבר רק ברמז משום כבודם ומאי שנא הכא.

ב

ונראה בזה ובהקדם דברי הגמרא מגילה [לא:], על מהותו של ספר משנה תורה שהוא ספר דברים: "תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים בפיסוק שלאחריהן אמר אביי לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרן והללו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן" ע"כ.

והנה דברי הגמרא צריכים עיון רב שהרי הא ודאי שמשו רבינו כל מה שאמר לא מפי עצמו אמר אלא מפי השי"ת ואף כל ההלכות וכל מה שאמר לישראל, וכדאיתא בגמרא כמה פעמים "הלכה למשה מסיני" ופשיטא שהוא לא חידש כלום אלא כל מה שאמר בנבואה נאמר לו מפי השי"ת וא"כ מהו הכוונה מפי עצמו אמרם".

אולם ביאור דברי הגמרא דידוע הוא שיש כמה דרגות שונות בנבואה וכדאיתא בגמרא יבמות [מט:]: "כדתניא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה" והיינו שנבואתו של משה רעיא מהימנא היתה בדרגה גבוהה מכל שאר הנבואות של כל הנביאים.

וכן במסירת התורה של משה רבינו ע"ה ג"כ היו דרגות שונות בנבואה שאכן ודאי הכל מפי השם יתברך בעצמו שמעם ואמרם אלא שיש והיה בבחינה ששכינה מדברת מתוך גרונו והיינו שלא היה דיבור שלו עצמו אלא הקב"ה כביכול מדבר מתוך גרונו של משה רבינו ע"ה, והיה הוא בבחינת הצינור להעביר אל בני ישראל את דבר השם יתברך.

ומצינו בקבלת התורה ששמעו בני ישראל את עשרת הדברות מהשי"ת כדכתיב את עשרת הדברים, ואולם אף בעשרת הדברות לא היו באותה דרגה שהרי מבואר בגמרא הוריות [ח.] דאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, ואילו שאר הדברות מעשרת הדברות על ידי משה נאמרו לישראל, ואמנם בודאי שאותם שאר הדברות היו בדרגה יותר גבוהה משאר כל התורה כולה, והיינו שאם נאמרו בקולות וברקים וכל מה המחזה הנורא שהיה במעמד הר סיני הכל היה בכל אותם עשרת הדברות אלא שנאמרו בצינור על ידי פיו של משה רבינו.

ושאר התורה כולה ג"כ נאמרה על ידי שכינה מדברת מתוך גרונו והיה פיו של משה רבינו עליו השלום רק כצינור להוציאם ולדברם אל בני ישראל.

ג

ואולם במשנה תורה אף שבודאי גם הוא נבואה גמורה היתה ומפי הקב"ה אמרה משה רבינו ע"ה, אמנם כאן הנבואה נאמרה בלשונו של משה והיינו שהוא היה אומר בשמו של הקב"ה ובודאי שלא חיסר ולא הותיר כלום אלא שכאן היה כבר קולו של משה, והיה מגלה ומבאר להם ביותר שיבינו ביותר את רצון השי"ת.

ויעויין ברמב"ן [בפרשה דידן] שביאר דיסוד משנה תורה היינו שמשו רבינו ע"ה ביאר להם לבני ישראל את כל דברי התורה שניתנו עד עתה וגילה להם הרבה מטעמי ורזי התורה שאל ידעו עד היום והבינם בספר מצוות ה' וזהו יסודו של משנה תורה.

וז"ל הרמב"ן: "פרשת דברים הספר הזה ענינו ידוע שהוא משנה תורה, יבאר בו משה רבינו לדור הנכנס בארץ רוב מצות הצריכו בישראל יחזיר המצות הנוהגות בהם, פעם להוסיף בהן ביאור, ופעם שלא יחזיר אותן רק להזהיר את ישראל ברוב אזהרות כמו שיבאו בספר הזה בעניני עבודה זרה אזהרות מרובות זו אחר זו בתוכחות, וקול פחדים אשר יפחיד אותם בכל עונשי העבירות"

ובהמשך דבריו: "כי כאשר הואיל משה לבאר להם המצות, אמר להם בתחלת דבריו, ה' אלהינו דבר אלינו בחורב אחרי שנתן לנו עשרת הדברים שנכבש הארץ מיד ונעבור את הירדן, וחטאתיכם גרמו לכם זה וזה ונמשכו דברי הפתיחה הזאת, עד שהשלים בהם בפסוק ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נותן לך כל הימים (להלן ד מ) אז קרא משה אל כל ישראל אשר היו לפניו ואמר (להלן ה א) שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום, והתחיל בביאור התורה עשרת הדברות שישמעו אותם בביאור מפי המקבל אותם מפיו של הקב"ה, ואחרי כן הודיעם יחוד השם שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד (להלן ו ד), וכל המצות שבספר הזה ולכן יפרש בכאן "אשר דבר משה אל כל ישראל" ושם "ויקרא משה אל כל ישראל", כי ביאור התורה ותשלום המצות צריך להיות במעמד כל ישראל כאשר היה במתן התורה" עכ"ל.

והרי מבואר מדבריו הקדושים דיסוד הענין של משנה תורה הוא לבאר לבני ישראל את כל התורה והמצוות וזה כולל את כל רזיה של התורה וטעמיה וכל העניינים הגנוזים בכל מצוה ומצוה ממצוות התורה וכמו שנאמר "הואיל משה באר את התורה הזאת" היינו שמשו ביאר לכל אחד ואחד מבני ישראל ככל הצורך את כל דברי התורה בביאור גדול.

וזאת היתה הסיבה שהצורך לבאר כל התורה באר היטב וברש"י שביאר להם בשבעים לשון, והיינו משום שביאר בזה משה לכל בני ישראל בכל הדורות הבאים ואף לזמני הגלות והצרות שיבינו בני ישראל את דברי התורה ויהא להם שייכות לזה, ולזה ביאר להם בשבעים לשון.

ובסה"ק קדושת לוי כתב [פרשה דידן] וזל"ק: "עבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה. עיין ברש"י באר בשבעים לשון. ולמה ביאר כאן התורה בשבעים לשון, ובו יבואר הפסוק (תהלים פז, ו) ה' יספור בכתוב עמים זה יולד שם סלה, הכלל כו', כי הלשון של כל האומות הוא החיות מן האומה ולשון הקודש הוא של ישראל לבד. ובאמת ישראל שמעו התורה בסיני רק בלשון הקודש והקדוש ברוך הוא המביט מראשית אחרית שראה שישאל צריכין להיות בגלות לזה כתב בתורה לשון של שאר אומות שעל ידי זה יהיה להם אחיזה בחיות שלהם שהוא הלשון בהתורה הקדושה בכדי שישאל יוכל להיות להם תקומה בגלות. וזהו הרמז בפסוק ה' יספור בכתוב עמים, כלומר שהקדוש ברוך הוא כתב בתורה איזה כתב מן העמים מן שאר האומות. זה יולד שם סלה, בכדי שהצדיק יוכל לקיים שם, כי הצדיק נקרא זה כמאמר חכמינו ז"ל (ברכות ו ע"ב) כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה. וזהו הרמז זה יולד שם סלה, בכדי שהצדיק יהיה לו קיום בגלות. וזהו בארץ מואב, כי בארץ ישראל לא היה רק לשון הקודש אבל בארץ מואב שהוא ארץ הגוים חוץ לארץ ישראל צריך לבאר התורה בכל הלשונות בכדי לקיים ישראל בגלות" עכל"ק.

וכן מבואר בסה"ק שם משמאל [פרשת דברים תרעט] וזל"ק: "י"ל שלטעם זה ביאר מרע"ה את התורה בשבעים לשון, אף שלא הי' מדבר אלא לישראל המדברים בלה"ק, או אפילו שפת מצרים, ועכ"פ אינם נזקקים לכל שבעים לשון, אלא לכוונה זו עשה לרפא קצת את כל הלשונות לתועלת הדורות הבאים או שצפה שעתידים לגלות בין שבעים אומות, ובהכרח ישתמשו בלשוניהן" עכל"ק.

ומבואר בזה דמשה רבינו עליו השלום הוא לבאר את התורה היינו שביארה באופן שכל אחד מבני ישראל עד סוף כל הדורות יהא שייך להבינה ובכל הלשונות למען יבינו אותם בני ישראל לעולם.

ועוד יש לבאר בזה שהרי כבר הובא כמה פעמים דברי הבעש"ט הקדוש שאמר שכל התורה כולה נוגעת ושייכת לכל אחד מבני ישראל עד סוף כל הדורות והיא נצחית וזל"ק [בעש"ט על התורה חוקת]: "כמו שלימד הבעל שם טוב ז"ל שכל המצוות הם נצחיות בשכל, אף שבפועל הם בזמן ומעשה, מכל מקום בשכל הם תמיד נצחיים כי התורה היא אלקות, ואלקותו נצחיות, כמו שאומרים כל תלמידי הבעש"ט ז"ל בשמו: שכל התורה צריכה להמצא תמיד בכל זמן בדרך חכמה ושכל, שיש ללמוד מכל מצוה רמיזתה" עכל"ק.

ואכן זאת עשה משה רבינו בחומש משנה תורה שהסביר באר היטב לכל ישראל בכל הדורות שיבינו מה רומזת להם התורה הקדושה בעת הזו ובכל עת וזמן שיבינו כיצד לקיים דברי התורה שהם נצחיים ושייכים בכל עת וזמן וכיצד הם שייכים לכל יחיד מבני ישראל עד סוף הדורות.

ובזה יש לבאר מה שאמר אלה דמשמע שהוא פוסל את הראשונים והביאור הוא דכאשר עתה ביאר להם משה את דברי התורה על טעמיה ורזיה וכיצד הם שייכים לכל אחד מבני ישראל, היה נראה להם שעד עתה לא הבינו כלום לעומת מה שביאר להם משה עתה ועל כן נאמר לשון אלה.

וידוע מה דאיתא בזה הקדוש [תיקונים קיד]: "איתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא" והיינו שהוא נמצא בכל הדורות ומדבר לכל יהודי ומבאר לו את דברי התורה כיצד הם שייכים אליו בכל עת וזמן.

וביותר נראה לבאר על פי מה דאיתא בבעש"ט על התורה [בראשית אות נא] על הפסוק לעולם ד' דברך ניצב בשמים וזל"ק: "נודע מה שאמר הבעל שם טוב זי"ע ועכ"ל על פסוק לעולם ה' דברך ניצב בשמים. כי הנה אומן בשר ודם העושה כלי, על דרך משל, הצורך לוקח שברי חתיכות כסף ועושה מהם כלי. הנה וודאי בעת עשיית הכלי הניח בה חכמתו ופעולת מעשה ידיו, וכוח הפועל בנפעל להיות הכלי נעשה על ידו. אבל אחר גמר פעולתו בעשיית הכלי על תכונתה, אין לו בה שום מחשבה ושום פעולה, כי הכלי נשאר על מעמדה בלתי השגחת האומן, כי הוא עשה את הכלי יש מיש, כלי נאה מחתיכת כסף, ועל כן אחר שנגמרה עשייתו אינה צריכה להאומן, כמו שעיקרה היה במציאות קודם שבאה ליד האומן. לא כן באומנתו יתברך שמו, כי הוא ברא כל העולמות יש מאין, וקודם הבריאה לא היה במציאות כלל שום נברא, ונמצא גם אחר בריאתו, אם יסתלק

חלילה השגחת הבורא מהם, אף על רגע כמימריה, היו כל העולמות כמו שהיו קודם בריאתו, והיו לאפס ואין ממש, ועיקר חיותו וקיומו הוא בכוח הראשון שהניח בוראינו ברוך הוא וברוך שמו בבריאתו, והמה אותיות התורה אשר בהם ברא את עולמו, כמאמר חז"ל הנ"ל ע"ש, דרך משל, במאמר יהי רקיע בתוך המים וגו', הנה באותיות הללו נתהווה הרקיע, ועד עתה באותיות הללו הם חיותו וקיומו של השמים ושמי השמים, ואלמלי יצויר העדר שפע חיות האותיות משמים ברגע אחד, תיכף ומיד יחזרו לכמות שהיו לאין ואפס ממש, והיו כלא היו. וכמו כן בכל העולמות שלמעלה ושלמטה, וזהו שאמר הכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, כלומר, כל דברך אשר דברת בבריאת השמים להיות אמר ויהי, עד הנה הוא נצב ועומד בשמים להיות על ידו קיום השמים, עכ"ל"ק.

ונראה דכמו בענין בריאת כל העולמות כולם הם חיים במאמר השי"ת שתמיד עומד ומקיים את העולם, כמו כן לגבי משה רבינו שהיה בחינת איש האלקים ולכן כל קיום התורה והשגת התורה הקדושה וקיום המצוות שבכל הדורות הוא דוקא על ידי מאמרו של משה רבינו שהוא נצחי וקיים לעולם ומעמיד את בני ישראל ברוחניות בכל הדורות, וזה היה עבודת משה רבינו בגילוי המשנה תורה היינו לבאר ולהמשיך ביאור התורה וקיום מצוותיה בכל המצבים של בני ישראל עד סוף כל הדורות.

ובזה נבוא לבאר אומרו אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, ולא נאמר כאן וידבר משה אל בני ישראל אלא הודגש כאן "אל כל ישראל" וזהו הלשון כמו במתן תורה היינו משום שכאן דיבר משה אל כל ישראל בכל הדורות לכל אחד ואחד מבני ישראל שהיו לעולמים היינו שלכל אחד ואחד דיבר משה רבינו וביאר לו את התורה שתהא התורה שייכת באמת לכל אחד מבני ישראל עד סוף כל הדורות וזהו מה שנאמר "אל כל ישראל".

וידוע מה דאיתא מהיהודי הקדוש שהיה מזהיר ללמוד בספר משנה תורה משום שהוא הספר מוסר הטוב ביותר וכדאיתא בספה"ק פרי צדיק [פרשת דברים] וז"ל: "בשם היהודי הקדוש זצ"ל שלמד בכל יום איזה פסוקים מספר משנה תורה שאמר שהוא לו לספר מוסר" עכ"ל"ק.

וכן איתא בסה"ק שיח שרפי קודש וז"ל: "או יאמר, אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, על דרך מה ששמעתי ממורי הה"ק מפרשיסחא זצ"ל, כי העצה היעוצה לאדם שנפשו חשקה לשוב בתשובה שלימה לפניו, שילמד כל השנה ספר משנה תורה, ובזה יתעורר לבו לתשובה. וזה אפשר לרמוז כאן, אלה הדברים דברי תוכחה אלו שבספר הזה דיבר משה אל כל ישראל, שבכל דור ודור. [בית יעקב אלכסנדר, דף ס"ה ע"ב] עכ"ל"ק.

ויבאר היטב לפי הנתבאר דיסוד חומש משנה תורה היינו שלימד בזה לכל ישראל בכל הדורות כיצד יוכלו לקיים התורה הקדושה ולהשיגה לכל אחד לפי עניינו ועל כן זהו הספר מוסר הטוב ביותר לכל אחד ואחד.

1

ומעתה נבוא לבאר מדוע דוקא כאן בחומש משנה תורה אמר משה את דברי המוסר באופן של רמז ולמען כבודם של ישראל, והנראה לפי הידוע מיסוד הבעל שם טוב הקדוש שבדורות אלו האחרונים אסור לדבר לישראל בלשון קשה ותקיפה אלא דוקא בדברי ריצוי ונחת ובנעימות.

ואעידה עלי עדים נאמנים כדאיתא בסה"ק תפארת שלמה [אבות פ"א] וז"ל: "הלא זה הדבר אשר שמענו ג"כ מצדיקי הדור שהיו בזמנינו שלא הוכיחו לאדם את דרכו על פניו לאמר לו מדוע ככה עשית רק הכל בדברי ריצוי ופיוסים ובדרך חכמה בדברים טובים עד אשר שם האדם מעצמו על לבו לשוב מחטאיו. וכה אמר הרב היהודי האיש האלקי מפרשיסחא זי"ע כי קבל דברי הרב הצדיק האלקי ר' דוד מלעליב זי"ע שלא להוכיח עוד אנשים בדברי תוכחה וניאוצים כדי להשיבם בתשובה שלימה לפני הש"י ב"ה. כי אם להתהלך עמהם בדברי ריצוי ובנחת ולקרב את לבם באהבה לעוררם ביראת שמים. והוא ג"כ עד"ז שבארנו כי אין ראוי להזכיר שום חטא ועון חלילה על שום אחד מבני"י וכו' עכ"ל"ק.

וכן בסה"ק מאור ושמח [פרשה דידן] מביא שכן הוא דרך הצדיקים לא להוכיח בדרך קשה רק ברמיזה בעלמא וז"ל: "ונראה על דרך הנ"ל דהנה לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול לאמור לי נאה להוכיח את ישראל כי לזה צריך יראת שמים והתבוננות גדול ואינו בנמצא איש אשר היכולת בידו להוכיח את ישראל כי אם יחידי סגולה, ואיש אשר בא להוכיח אותם בדברי מוסר צריך להתחזק בשתי מדות אלו האחד שלא לבייש לשום איש מהשומעים, כמו שראיתי מצדיקים שהיו מספרים איזה מעשה שלפי הנראה היו הדברים שיחת חולין

ממש וכל אחד ואחד לקח לעצמו מזה המעשה מוסר גדול, ואפילו היו שומעים מאה אנשים או יותר היה נראה לכל אחד ואחד שבשבילו דיבר הצדיק דברים אלו, מחמת שכל אחד ואחד היה מוצא בדברי צדיק מוסר השכל לעניינו נמצא שלא היה מבייש לשום בריה כלל שלא ידע שום אחד למי המוכיח מוכיח" עכ"ל"ק.

וכן איתא בסה"ק אגרא דכלה [פרשה דידן] וז"ל"ק: "דהנה המוכיח כשמוכיח את חברו מחויב להוכיחו באופן שלא יעורר קטרוג על הנוכח בהזכירו עוונותיו, והנה הוא מחויב להוכיחו בהשכל שאל הנוכח יהיה במובן דברי קנטורין על אשר לא טוב עשה, ובכדי שלא יתעורר קטרוג יהיו דבריו בהשכל שיהיה במובן מדבריו ללמד עליו זכות לפניו ית', וכן שמעתי מצדיקי הדור וחכמי האמת, ושמעתי שהרב הק' המגיד המפורסם מוהרי"מ מזלאטשוב זצוק"ל כשהיה דורש והיה מוכיח את העם, היה הופך פניו ואמר רבש"ע הנה עמך הם שלמים הם וראויים הם, והנה הם חפצים מאוד לעשות רצונך, ומה שאני מקנטר אותם הוא בעבור כבוד שמך שיתאמצו מאד במצותיך וכיוצא בדברים. וזה פירוש הפסוק לדעתי הוכח תוכיח את עמיתך, ותראה לעשות באופן שלא תשא עליו חטא, שלא יתנשא החטא לחול עליו העונש ח"ו" עכ"ל"ק.

הרי מבואר מכל זה דיסוד דעת הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו שבדורות אלו אין להוכיח כלל בדברי נאצה ושלא כמו שהיו נוהגים המגידים בשעתו לבוא בדברים קשים בתארם ליהודים את גודל ענשי הגיהנום וכו' ובזה היו עוד יותר מרחקים אותם מהתחזקות ומביאים אותם לידי יאוש רח"ל, אך הבעש"ט לא כן היתה דרכו כי אם בדברי נועם ובדרך כבוד שלא להשפיל את בני ישראל ח"ו מאחר שהדורות חלושים הם ואין לפגוע בכבודם כי אם לדבר להם בדרך קירוב וחיזוק ועידוד.

והנה מאחר דנתבאר דיסוד משנה תורה הוא שדיבר משה אל בני ישראל בכל הדורות וביאר את התורה הקדושה לכל ישראל לכל אחד ואחד שיהא בבני ישראל, ומאחר דבדורות האחרונים אסור לדבר לבני ישראל בדרך קשה וכמו שנתבאר על כן דוקא בפרשה זו דיבר בדרך רמיזא בעלמא בכדי שלא להשפילם ח"ו אלא אדרבה לעודדם ולחזקם ביתר שאר ועוז בקיום התורה והמצוות ובדרך של נועם וריצוי.

ז

והנה ענין גדול זה שלימד משה רבינו עליו השלום נראה דאינו רק לענין דברי תורה ומוסר שצריכים להאמר בנחת ובדברי ריצוי אלא אפילו במילי דעלמא צריך לראות להתחזק מאד בזמנים אלו שלא לדבר כי אם בדברי נחת וריצוי.

וכמו שאיתא בסה"ק דברי ישראל הביא בשם זקינו הרה"ק מקוזמיר זי"ע בפ' הגמרא שבת [לד] שלשה דברים צריך אדם לומר ערב שבת עם חשיכה עשרת ערבתם הדליקו את הנר, ואמר' שם וצריך למימרינהו בניחותא, וכתב ע"ז וז"ל"ק: וצריך למימרינהו בניחותא כי היכי דלקבלי מיניה, ואמר אא"ז זצוק"ל ערב שבת עם חשיכה רומז לעקבתא דמשיחא כמובן וצריך למימרינהו בניחותא היינו להתנהג עם ישראל בנחת וכל טוב כי היכי דלקבלינהו מיניה וד"ל" עכ"ל"ק.

וזאת עיקר ההשתדלות שצריך בזמנים חשוכים אלו של עקבתא דמשיחא לראות לא לדבר באופן קשה ולא לכעוס ולצעוק ח"ו אלא הכל יהא בנחת וכמו שכתב באגרת הרמב"ן: "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת, ובזה תינצל מן הכעס כו'" עכ"ל.

ועל ידי שהאדם משתדל לדבר כל דיבוריו בנחת זוכה לינצל מכל דבר רע ובפרט בדורות אלו שצריכים לזכויות כדי לינצל מהסטרא אחרא ומכל מרעין בישין ועל ידי שהאדם מדבר בנחת זוכה לינצל וכמו שאיתא בסה"ק נועם מגדים [פרשה דידן] וז"ל"ק: "או יאמר במדבר בערבה כו', ללמד מדה ישרה אשר אמרו ז"ל (ברכות יז.) לעולם יהא דבורו של אדם בנחת כו' אפילו עם נכרי בשוק. הנך רואה עד כמה הפליגו הדבר לדיוטא התחתונה שבתחתונה אפילו עם כו'. ובזהו הקדוש אבינו מת במדבר (במדבר כז, ג) במלולא עיין שם. וזהו ירמז במדבר הדיבור ומילולא דפה יהיה אצלך בערבה בעריבות ומתיקות ונחת. מול סוף, אפילו נגד פחות שבפחותים סופא דכל דרגין כאמרם ז"ל אפילו עם כו' נ"ל" עכ"ל"ק.

ויסוד דבריו מבוארים בגמרא ברכות [יז]: "מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה" ע"כ.

וביאור הדברים דידוע מה דאיתא בחז"ל על נח שבאמת אף עליו נגזרה גזירת המבול אלא שמצא חן וכדכתיב "ונח מצא חן בעיני השם", והנה בדורות אלו ג"כ יש מבול רוחני השוטף את כל העולם ברוח טומאה וזוהמה ופריצות ושאר מרעין בישין, וצריך זכות למצוא חן בעיני השי"ת שיזכה לינצל מכל אלו ולזאת מבואר בגמרא ברכות הנ"ל דכאשר האדם מדבר בנחת ומרבה שלום ובמענה רך אפילו עם נכרי שבשוק הרי עי"ז נעשה אהוב למעלה ונחמד למטה ומוצא חן בעיני השי"ת וניצול על ידי זה מכל נסיונות הזמן הקשים של עקבתא דמשיחא.

וביותר נראה דעל ידי שהאדם מדבר בנחת עם חבירו זוכה שיהא מתקבל תורתו ומצוותיו בשמים ממעל משום שצריך שיהא האדם מרוצה להשי"ת כדי שיתקבל מצוותיו לרצון ולא להיפך ח"ו, וכבר נתבאר במקום אחר [עיין דרשת סליחות תשע"ג] שיש הרבה עניינים שהקב"ה שונאם ואינו מרוצה לפניו יתברך, ומבואר כמה פעמים בחז"ל וכן בגמרא נידה [טז] שלא יהא נכנס לביתו פתאום וכדומה שכל זה גורם שהקב"ה שונא ואזי אין מתקבל מצוותיו לרצון לפני השי"ת ואילו כאשר דיבורו בנחת עם הבריות זוכה על ידי זה כדברי הגמרא שיהא בבחינת אהוב למעלה ונחמד למטה וזוכה לחן שיתקבלו מצוותיו לרצון לפני אדון כל.

ובגמרא תענית [כ:]: איתא: "מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" וביאורו הוא שהאדם שרך כקנה לא יהא נפגע מאחר דיכול להתכופף משא"כ אם הוא קשה כארז הרי כאשר יהא רוח קשה וסערה יהא נפגע ונעקר ח"ו, על כן צריך מאד להזהר בדיבורו שיהא בנחת ורך כקנה.

ח

ונמצא דהכל תלוי בדיבור של האדם שאם דיבורו בנחת גורם השפעות טובות ומוצא חן בעיני השי"ת וכן מוכח מדברי רבינו בחיי [פרשת ויגש] על פי הספק מות וחיים ביד לשון וז"ל: שלמה המלך ע"ה יזהיר בכתוב הזה על האדם לגדל נפשו ולהרגיל טבעו ולשונו במענה רך, כי המענה הרך ישקיט ויניח כעס הכועס, והדברים המעציבים שהם בהיפך מענה רך הם יולידו הכעס והחמה.

ודבר ידוע כי הדיבור יש לו כח גדול הן לטוב הן להפכו והוא עיקר היות האדם כפרי הזה שהוא עיקר האילן, ומזה אמר הכתוב (בראשית ב, ז) ויהי האדם לנפש חיה, ביאורו שעיקר היות האדם בשביל נפש חיה שהיא הנפש המדברת, וכן תירגם אונקלוס לרוח ממללא, ועל כן נקרא הדיבור פרי, והוא שכתוב (ישעיה נז, יט) בורא ניב שפתים, כי הדיבור פרי שפתים. ומה שיחס הכתוב הדיבור לבורא יתעלה, מפני שהדיבור הוא נאצל מכח השכל שהוא מצד הנפש המדברת שבאדם, כי הבהמות שאין להם שכל אין להם דיבור, ועם הדיבור יש לו לאדם יתרון על שאר בעלי חיים, והוא שכתוב (איוב לה, יא) מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו.

ויש בדיבור שני דרכים דרך החיים ודרך המות, והוא שכתוב (משלי יח, כא) מות וחיים ביד לשון ואוהביה יאכל פריה. וזה אזהרה למי שהוא בעל דברים, או בדברי תורה ועניני המצוות שהוא דרך החיים, או בלשון הרע ושאר העבירות התלויות בדיבור שהוא דרך המות. ובא שלמה המלך ע"ה ואמר כי לפי ריבוי דבריו בדרך הטוב יהיה פרי קודש הלולים לה', ויהיה לו שכר טוב הרבה, ולפי ריבוי דבריו בדרך הרע יהיה פרי מר ורע ויהיה לו עונש הרבה. ומפני שהדיבור הוא עיקר גדול באדם להושיע נפשו וגופו או להאבדו, בא שלמה ולימד דעת את העם שיהיו מחזיקים במדה זו של מענה רך כי הוא ישיב חמה, ואפילו חמת המלך שכתוב (שם טז, יד) חמת מלך מלאכי מות" עכ"ל.

וכן מבואר בספר חידושי אגדות למהר"ל הקדוש [חלק ד' עב"ז עמ' נ] וזל"ק: "כך מוכח במדרש (ויק"ר פט"ז) שהכריז מאן בעי סמא דחיי. והטעם בזה כי הלשון הוא חיות האדם וכמו שיתבאר בערכין בעז' ה"י, כי כך כתיב בכתוב (בראשית ב') ויהי האדם לנפש חיה ותרגום אונקלוס לרוח ממללא, הרי הדבור על ידו נקרא נפש חיה. וכאשר נוצר לשונו מרע יש לו סם חיים, הוא הלשון שעל ידו נקרא נפש חיה, ואם לא, יש לו סמא דמותא שאמר הכתוב (משלי י"ח) מות וחיים ביד לשון, ודבר זה גורם שנחשב הלשון הטוב כמו סם חיים מאחר שהלשון עצם החיים ומפורש בערכין (ט"ו ב') דבר באריכות ע"ש" עכ"ל.

ומבואר מזה עד כמה מגיע כח הדיבור של האדם שממש בחינת של מות וחיים ביד הלשון ובגמרא נזיר [נז:]: איתא: "א"ל רב אדא בר אהבה לרב הונא ודידך מאן מגלח להון אמר ליה חובה תקברינן חובה לבניה כולהו שני דרב אדא בר אהבה לא אקיים ליה זרעא לרב הונא" ע"כ.

וברא"ש שם כתב וז"ל: "חובה תקברינהו לבניה וכי היא רוצה שתקבור את בניה שאינה יראת העונש, הוי כשגגה היוצאת מלפני השליט וקברה בניה אע"פ שלא קלל אותה" עכ"ל.

הרי מוכח מזה עד כמה יכול להזיק הלשון כאשר אינו בנעימות ח"ו, עד כדי כך שאפילו שלא נתכוין לקללה מאחר שיצא מפיו השפיע ואם כן לגבי מידה רעה הרי ק"ו למידה טובה שהיא מרובה ממידת פורענות פי חמש מאות א"כ כאשר ידבר עם חבריו בנעימות ובברכות ובלשון טובה בודאי ישפיע רק השפעות טובות ועל כל פנים מבואר מזה עד כמה צריך האדם להזהר בלשונו לדבר אך ורק בטוב ובנעימות.

ובגמרא מגילה [לא:] ואין מפסיקין בקללות, תנא כשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם וכשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהן" ע"כ, וכן נפסק בשולחן ערוך [סי' קלח הגה:] "ויכוין שיתחיל תמיד לקרוא בדבר טוב, ויסיים בדבר טוב" עכ"ל.

ומכל זה נלמד עד כמה כחו של האדם בלשונו שיהא מדבר בטוב ואז משפיע טוב על עצמו ועל העולם ולהיפך ח"ו ולפיכך צריך מאד האדם להזהר בלשונו לדבר אך בטוב וחסד ובנעימות ואז יושפע עלינו טוב וחיים לעולם.

ט

והנה בימים אלו שהם ימי בין המצרים ודאי דצריך לראות להיזהר ביותר לדבר עם חבריו בלשון טובה, שהרי יסוד כל החורבן נגרם על ידי שנאת חנם כמבואר בגמרא יומא [ט:]: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים כו' אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים" ע"כ.

וביאור הדברים משום שעל ידי שנאת חנם נכשלו בדיבורם האחד על חבריו כמדקרות חרב ועל ידי זה נגרם הדינים בעולם עד שגרם לחורבן בית המקדש וגם גרם שלא תתקבל עבודתם לרצון לפניו יתברך ועל ידי זה נגרם חורבן הבית רח"ל.

ואולם כאשר ישתדל האדם לדבר בלשון טובה ונעימה ויגרום לנשיאת חן בעיני השי"ת ודאי יזכה להשפעת טובה וברכה לו ולכל ישראל ובזה מתקנים הימים האלו בשורש ומהפכים כל הדינים לטובה.

והנה יצחק אבינו ע"ה אמר "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו" ואיתא במדרש [רבה סה ב] בזמן שקולו של יעקב שולט אין הידיים ידי עשיו שולטות.

והנה בהתבונן נראה דבאותו זמן לא היה דיבורו של יעקב אבינו ע"ה בדברי תורה ותפילה כלל אלא שהיה משמש את אביו יצחק כדכתיב: [בראשית כז] "ויבוא אל אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני, ויאמר יעקב אל אביו כו' עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור תברכני נפשך" וכל דיבורו היה בנעימות ובלשון רכה ובענוה וגם היה שם שמים שגור בפיו כדאיתא ברש"י שם, לעומת עשיו אשר היה מדבר בגאווה ובגסות רוח כדכתיב שם: "ויבא עשיו לאביו ויאמר לאביו יקום אבי ויאכל מצידי בנו בעבור תברכני נפשך".

והנה יצחק אבינו ע"ה אמר הקול קול יעקב, שכאשר הקול הוא קולו של יעקב דהיינו שכאשר ישראל מדברים בלשונו של יעקב בנעימות וברכות ובלשון טובה הרי על ידי זה גורמים שאין הידיים ידי עשיו שולטות משום שכמו שנתבאר על ידי הדיבור בלשון טובה ונעימה גורמים לטובה וברכה לישראל ולהשפעות טובות ונשיאות חן מאת השי"ת וממילא ניצולים מכל דבר רע וממרעין בישין הבאים מעשיו ומקליפתו הטמאה, וזוכים לרחמים וחסדים מגולים.

יעזור השי"ת שנזכה לדבר דברינו בנחת ובנעימות ולזכות למצוא חן לפניו יתברך ועי"ז נזכה להגאל בגאולת עולמים ושיבנה בית מקדשנו ותפארתנו בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com